

DONKER LAND

EEN PLAAS, EEN FAMILIE, ZEVEN GENERATIES

DEON OPPERMAN

MOZAÏEK | HISTORISCHE ROMAN

DEON OPPERMAN

& Kerneels Breytenbach

DONKER
LAND

EEN PLAAS, EEN FAMILIE, ZEVEN GENERATIES

Vertaald door Ingrid Glorie

Uitgeverij Mozaïek – Zoetermeer

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council* (FSC*) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

ISBN 978 90 239 9474 9 (p-boek)

ISBN 978 90 239 9659 0 (e-book)

NUR 342

Vertaling: Ingrid Glorie

Ontwerp omslag: Studio Jan de Boer

Omslagbeelden boven en midden: stills uit de dramaserie 'Donkerland'

Lay-out en dtp: Gewoon Geertje

Oorspronkelijk verschenen bij Tafelberg, een imprint van
NB Publishers, Kaapstad, Zuid-Afrika, onder dezelfde titel.

Afrikaanstalige editie © 2013, Deon Opperman & Kerneels
Breytenbach

Nederlandstalige editie © 2015 Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden

www.uitgeverijmozaiek.nl

DE WEG NAAR KANAËN

*Ik zal jullie naar het land brengen dat ik onder ede
aan Abraham, Isaak en Jakob beloofd heb;
dat land zal ik jullie in bezit geven. Ik ben de Heer.*

– Exodus 6:8 –

Nergens in het heelal is er een plaats waar je voldoende afstand kunt nemen om je verhaal te vertellen en te kunnen zeggen: ‘Dit is de waarheid, precies zoals het is gebeurd’. Het geheugen is een raar ding, mijn jongen – het onthoudt wat het wil en de rest valt ervan af zoals overrijpe vruchten van een boom. Het is nu eenmaal zo: een verhaal gaat gebukt onder de last van alle stukjes die erbij gelogen en erbij gedroomd worden, en het wordt verminkt door alles wat vergeten is. Maar zoals dat gaat met een kind na negen maanden in een zwangere buik, of het nou misvormd is of niet, als het eruit wil, dan moet het er ook uit. En heb je ooit gehoord van een kraambed zonder kernen? Of zonder bloed? Ja, bloed, want laat ik je dít vertellen: een ziel kan ook bloeden – op zijn eigen manier...

Er is iets wat je goed moet begrijpen. Voor de De Witts van Donkerland staat één feit als een paal boven water, en dat is dat Pieter de Witt, onze patriarch, nou ja, dat zijn levensweg destijds – dat was in 1838 – tijdens zijn vlucht uit de Oostkaap naar Natal verstrengeld is geraakt met die van een zwarte vrouw, Mafungwashe, een vrouw die hij omdoopte tot Eerste omdat hij moeite had om haar naam uit te spreken. En die verstrengeling kon nooit meer ongedaan worden gemaakt. Zoveel weten we inmiddels wel. Bijna honderdvijfenzeventig jaar later wéten we dat.

Je zou Pieters verhaal eerder kunnen laten beginnen, net zoals je onderzoek zou kunnen doen naar de tijd die aan Mafungwashes verhaal voorafging. Maar het was hun ontmoeting die bepalend werd voor hun lot, zoals een dominee zou zeggen, bepalend voor het lot van alle De Witts die na hem kwamen.

En ja, als je naar de geschiedenis uit die tijd kijkt, dan was er ook een Britse zendeling bij het verhaal betrokken. Natuurlijk, hoe kan het ook anders? Dat stelletje dooievissiesvreter bemoeide zich immers overal mee. En was hij het soms niet, deze eerwaarde, die onze voortvluchtige patriarch bestolen heeft?

Voorwaar, dit is de waarheid, dit is het enige wat ertoe doet.

Zoals ik al zei: in 1838 vluchtte Pieter de Witt weg uit Grahamstad. Ik vermoed dat hij dat mouwloze vest van hem aanhad, en de oude blouse van zijn moeder met die pofmouwjtjes, de zijden das van zijn vader met dat ouderwetse paisleymotief en een vormeloze fluwelen broek.

En hij was niet bang. Je moet bedenken, de wereld was nog onge-rept. Een en al wildernis. Pieters staalblauwe ogen zagen van alles, maar ze waren maar naar één ding op zoek. Slangen. Mamba's, boom-slangen – hij was niet bang voor spinnen, maar voor slangen...

Net voor hij de rivier de Umzimkulu bereikte, was de eerste die hij ontmoette een zendeling, Grant Roberts. Deze dienaar van God was een sukkel, een onbeholpen dromer. Dát zou Pieter de Witt hem nog hebben kunnen vergeven, maar het kostte hem heel wat meer moeite om te accepteren dat hij respect moest tonen voor zo'n Engelse zendeling. Engels! Later vertelde Pieter zijn kinderen en kleinkinderen altijd dat hij na zijn vertrek uit Grahamstad nooit meer had omgekeken. De vrouw van Lot had nog wat van hem kunnen leren. Hij was twintig – en wees. Zijn ouders waren een paar maanden daarvoor op hun *plaas*, hun boerderij, vermoord door een bende Xhosa's die vee kwamen stelen. Twintig. Hij had zich nog nooit echt hoeven scheren, en zijn baard leek op een amateuristisch breiwerkje van slechte wol. Dat baardje zag er nog precies hetzelfde uit toen hij op zijn oude dag tegen de Kaki's wilde gaan vechten. Maar dat verhaal komt later.

Zelf wilde hij nooit over zijn jonge jaren praten. Wat we weten, hebben we van horen zeggen. 'Stop dat verdriet nou maar in een

doosje,' kregen zijn kleinkinderen altijd van de oude Pieter te horen. Want wat er in het land gebeurde, was veel erger. Maar zodra hij daarover begon, zong hij altijd weer hetzelfde deuntje: dat van de Engelse ambtenaren die de boeren aan de grens dood wilden drukken, als vlooien tussen hun duimnagels. En dan moet je bedenken dat de Xhosa's net zo hard drukten. Pieter wilde dus alleen maar weg, naar het noorden.

Het verhaal gaat dat Pieter de Witt soms wel over de Grote Trek praatte. Daar had hij weinig mee op. Hij was een eenling, en dat zou hij altijd blijven. Tenminste, als de Engelsen niet...

De Grote Trek was een soort geboorte. Ik weet niet of Pieter daar ook zo over dacht als hij 's avonds zijn pijp stopte, er de brand in stak en diep het donker van Donkerland in tuurde. Hij wist waarschijnlijk wel dat geboortes vele gedaanten hebben. Een moeder die een baby het leven schenkt, ja. Maar je hebt ook andere geboortes, wanneer mensen anderen er door hun optreden toe dwingen om hun koers te verleggen. Als dat gebeurt, is het het leven zelf dat geboorte schenkt aan nieuwe, ongekende mogelijkheden. En in dát geheim ligt eveneens veel bloed besloten.

In het vierde decennium van de negentiende eeuw was de ziel van de Oostkaap doodgebloed. Pieter had het zelf gezien en mee-gemaakt.

Je zou verwachten dat die lui in hoge posities in de Kaap slechts één ding wilden weten: waaróm willen de mensen uit het gebied aan de Oostgrens weg? Dáár, in Kaapstad, waren de wetten gemaakt die de mensen in de Oostkaap zo hadden gegriefd. Eenvoudige vragen roepen soms eenvoudige antwoorden op: er was niemand die vertrouwen had in de smeltkroes die daar ontstaan was.

'Ik heb het zien aankomen,' schreef de magistraat van Albanie aan zijn superieuren in Kaapstad – je kunt het gaan opzoeken. 'De mensen hier trouwen jong, krijgen kinderen. Het aantal inwoners groeit explosief. De inboorlingen leven van het land. De Afrikaners ook. Iedereen wil grond hebben, en daar kunnen ze niet aan komen binnen de wetten van dit land.'

Mensen die willen léven.

Mensen met dromen.

De Afrikaner grensboeren én de Xhosa-bevolking waren veeboeren. Ze wedijverden om dezelfde weidegrond. Ze hadden verschillende opvattingen over de betekenis van ‘mijn en dijn’, vooral als het om rundvee ging. Beide groepen hadden ruzie met de regering in de Kaap, zelfs al voor Pieters vader en moeder waren getrouwd. De inwoners van een district als Albanie plukten nog elke dag de bittere vruchten van lord Charles Somersets kleingeestige bewind, hoewel dat al meer dan tien jaar geleden was. Maar laat ik er meteen bij zeggen: je hebt Engelsen, en je hebt Engelsen. Er waren heel wat Engelsen die een bloedhekel aan Somerset hadden.

Albanie strekte zich uit van Grahamstad in het binnenland tot Port Frances aan zee, van Rautenbachs Drift in het westen tot Bathurst in het oosten. Het hart van het Zuurveld.

Voor iemand als Pieter de Witt was dat niet ver genoeg bij Kaapstad en sir Benjamin D’Urban, de gouverneur, vandaan. D’Urban wilde op zijn eigen, filantropische manier uitvoering geven aan de ziel van de Britse wetgeving. Vooral aan de wet uit 1833, waardoor de slavernij in de Britse koloniën was afgeschaft. Wonder boven wonder wilden de zendelingen niets van D’Urban’s aanpak weten, maar de autoriteiten in Londen waren tevreden met de wetten die hij liet uitvaardigen. Wetten die het de Afrikaners verboden om het binnenland in te trekken.

Je kunt het je voorstellen: wat wist D’Urban van het Zuurveld, die man die nooit had hoeven sappelen om het hoofd boven water te houden? En de Xhosa’s dachten natuurlijk: wat weet D’Urban van vrijheid, die man die wel de slavernij heeft afgeschaft, maar deze heeft vervangen door dezelfde pijn en hetzelfde lijden als daarvoor?

De zending John Philip had in Londen zijn beklag gedaan.

Alle machtig! Als mannen gaan klagen...

Londen luisterde.

D’Urban was in 1837 vervangen door sir George Napier. Maar toen 1838 aanbrak, leden de Afrikaners en de Xhosa’s nog steeds onder dezelfde dwingelandij. Dát had Pieter de Witt aan den lijve ondervonden. Tussen vrijheid en knechtschap was weinig verschil.

Blijkbaar verkondigde De Witt aan iedereen die maar wilde luisteren wat hij precies van de Britse vrijheid vond. Maar wat ze líéver hoorden, was zijn verhaal over de dag waarop eerst Grant

Roberts, zending van de London Missionary Society, op zijn pad was gekomen, en daarna Mafungwashe. Dat was me een verhaal...

Toen hij door de bladeren en de takken heen het water van een grote rivier zag blinken, steeg Pieter de Witt van zijn paard en liep voorzichtig voor het dier uit, met de teugels in zijn ene hand en zijn geweer in de andere. Er waren drie weken verstreken sinds hij Grahamstad was ontvlucht en hij wist dat de glinstering voor hem de Umzimkulu moest zijn. Hij voelde zijn knieën week worden van opluchting en liet zich snel op zijn hurken zakken.

De reis was zonder voorvallen verlopen. Pieter was waakzaam genoeg om ervoor te zorgen dat hij bij de Xhosa-boeren in de grensstreek uit de buurt bleef. Maar dat had ook met zich meegebracht dat hij zich vaak lang op dezelfde plaats moest schuilhouden, wanneer hij van bovenaf beweging en leven bespeurde in de vlaktes. Het gebied waarin hij zich bevond, was vol riviertjes en stroompjes die door het heuvelachtige landschap kronkelden.

Hij was moe, en hij had honger. Hij kwam overeind en baande voor zichzelf en zijn paard een weg door het struikgewas. Het water lag open en zacht kabbelend voor hem. Rechts van hem sprong er een haas op, maar het diertje deed slechts een halfhartige poging om te vluchten. Een eindje verderop bleef het staan en keek nieuwsgierig achterom. Een makkelijke prooi.

Toen Pieter de Witt zich bukte naar de dode haas, vroeg hij zich af of dit zijn lot zou zijn – om altijd zo onder de wind te moeten sluipen, op zijn hoede te moeten zijn.

Het kostte hem niet veel tijd om een vuurtje te maken. Eén ding had hij uit de afgebrande boerderij van zijn ouders kunnen redden: een oude tondeldoos.

Bomen en schaduw genoeg. De rook van zijn vuurtje trok niet als een streep naar de hemel toe, maar raakte verdwaald tussen de takken en bladeren. Pieter zat bij zijn vuurtje. De haas, die hij zorgvuldig gevild had, roosterde hij boven de vlammen. Terwijl de haas gaar werd, vroeg hij zich af of hij niet gewoon hier, in de ruigte aan de oever van de Umzimkulu, een paar dagen zijn bivak moest opslaan. De oversteek zou moeilijk zijn.

Hij hield zijn oren gespitst, ook al had hij zijn paard dichtbij aan een boom vastgebonden. Het paard had gras gevonden om te eten, dat was goed en wel, maar Pieter bleef waakzaam. Als het paard iets hoorde, zou Pieter het onmiddellijk merken. Zijn geweer lag vlak naast hem op de dode boomstronk waarop hij zat. Hij had zijn zadel er ook bij gelegd – om als het moest snel te kunnen opzadelen.

Hij tilde zijn koffiekannetje van het vuur om zichzelf een beker koffie in te schenken – en precies op dat moment hoorde hij het. Het onmiskenbare geluid van voeten die dorre bladeren in beroering brengen.

Pieters bewegingen stokten. Hij verroerde zich niet. Zijn oren hield hij gespitst in de richting waar het geluid vandaan kwam.

Hij keek op en merkte dat zijn paard dezelfde kant op keek. Het kón een antilope zijn, maar hij betwijfelde het...

Hij zette de koffiekannetje en de beker langzaam neer en pakte zijn geweer, zonder geluid te maken. Hij kwam behoedzaam overeind en spande voorzichtig de haan, zijn ogen voortdurend gericht op de struiken en de bomen waar hij het geluid had gehoord.

Er bewoog iets tussen de struiken door, maar hij kon niet uitmaken wie of wat het was.

In ieder geval een mens...

Pieter hief zijn geweer op en richtte het op de persoon tussen de struiken. ‘*Veza ubuso bakho akuyenzi loo nto ndiya ku kubala!*’ riep hij. Laat je gezicht zien of ik vermoord je!

‘*Don’t shoot!*’ riep een stem. Niet schieten!

Hoe kwam het toch dat er, elke keer wanneer hij een haas boven een vuurtje roosterde, een Engelsman was die zijn rust verstoorde? Dat was hem drie weken geleden in de buurt van Grahamstad ook overkomen, en precies daarom zat hij nu hier. Hij was op zaterdagochtend naar de markt gegaan om *springhase** te verkopen. Daarna was hij, toen hij de stad uit was, er ook eentje voor zichzelf gaan roosteren.

Achteraf gezien was het dom geweest om dat zo dicht bij de stad te doen.

* Achter in deze roman is een woordenlijst opgenomen.

Net als elke week had hij, zo'n vijf mijl van Grahamstad af, op een heuveltje gezeten met uitzicht over de bossen en struiken heen in de richting van Bathurst. Hij had zijn vuurtje gebouwd op de resten van het vuurtje van vorige week. Zijn koffiekkan stond een beetje opzij, en de haas zat vast aan een stok tussen twee wigvormige takken die hij rechtop in de grond had geplant. Naarmate de haas verder gaarde, had Pieter er elke keer voor zichzelf een stukje van afgesneden. Een en al geduld. De hele week had hij naar deze verwennerij uitgekeken. Hij was twintig jaar oud – nog maar net droog achter de oren, zou zijn vader gezegd hebben, als hij nog geleefd had – maar Pieter had al heel vroeg geleerd om voor zichzelf te zorgen. Hij had zijn beide ouders verloren in de grote Xhosa-aanval van 1834. Die nacht had zich onuitwisbaar in zijn geheugen gegrift. Het lawaai bij de stal, het bulken van het vee. Toen de deur van de boerderij die ingetrapt werd.

Het geschreeuw, het geschreeuw.

Zijn beide ouders.

En hij? Vanuit zijn kledingkast was hij door een luik naar de zolder en in het donker de zoldertrap af, het veld in gegaan. Daar had hij zich schuilgehouden tot de dag aanbrak en het daglicht zicht gaf op de lijken van zijn ouders op het erf voor de boerderij.

Het was allemaal de schuld van de Engelsen, vond Pieter. Dachten ze nou echt dat een paar forten boven op de heuvels volstonden om de Xhosa's aan de overkant van de Grote Visrivier te houden? En dan al die wetten van ze ook nog! Het was lekker makkelijk om in de Kaap allerlei onzin te gaan zitten bedenken, maar het was veel moeilijker om die bedenksels hier op het land uit te voeren. Je zou verwachten dat dat stelletje betweters iets geleerd had van de fouten van 1819, maar nee.

Terwijl hij zo had zitten piekeren, had hij achter zich voetstappen horen naderen.

Hij had zich niet omgedraaid. Nog een stuk vlees voor zichzelf afgesneden.

Toen klonk het geluid van de haan van een geweer die werd gespannen. Pal achter zijn hoofd.

'Pieter de Witt...?' De stem hoorde niet bij de hand die het geweer tegen zijn hoofd hield.

Pieter had schuin over zijn schouder gekeken en het uniform gezien van een Britse officier. Een en al rood met glimmende koperen knoopjes.

Hij kende die stem. Het was een jonge Boer, net als hij. Maar in dienst van koningin Victoria.

Pieter zweeg.

‘Kom op, Pieter. Je weet dat ik weet wie je bent.’

‘Waarom vraag je het dan?’ Hij zou het die vent waarachtig niet makkelijk maken.

‘Omdat ik moet.’

‘*Is he the man?*’ vroeg de kerel met het geweer pal achter hem.

Pieter kreeg onmiddellijk de smoor in.

‘Yes.’ De jonge Boer met zijn Britse kleren kreeg het eenvoudige woordje nauwelijks uit zijn mond.

‘*Mister Peter de Witt, you are under arrest.*’

‘Wat moet jij met die Engelsman?’ Pieter had zich niets aange trokken van de man achter hem.

‘Kom op, Pieter... Ga nou niet moeilijk doen.’ Zijn vriend, als je hem een vriend kon noemen, maakte zich duidelijk zorgen. Misschien was die man achter hem wat al te schietgraag.

‘En in dat uniform...’ Pieter sprak nu meer kortaf. ‘Schaam je, kerel.’

Uit de manier waarop hij met zijn voeten stond te schuifelen kon Pieter opmaken dat de man zich niet erg op zijn gemak voelde bij wat er gebeurde.

‘Ik wil geen problemen.’

‘Rij dan gewoon door, dan komen er ook geen problemen.’

Maar er was weinig kans op dat dat zou gebeuren, wist Pieter. Het traktement van een soldaat was niet te versmaden.

‘Je weet waarom we hier zijn.’

Pieters blik gleed langzaam naar het vlees boven zijn vuurtje. Hij had geknikt. Natuurlijk wist hij dat!

‘*We have reliable witnesses,*’ klonk de stem van de Engelsman achter hem, ‘*that say you were seen selling game at the Grahams-town market this morning.*’

Pieter had de man die aan het woord was geen blik waardig gekeurd. Zijn ogen zochten nog steeds de bossen af, in de richting

van Bathurst. ‘Zeg tegen je baas dat ik me niet in het Engels laat arresteren.’

De Engelsman had zijn vriend gevraagd wat dat Boertje had gezegd.

‘Hij zegt,’ waren de woorden in gebroken Engels met een zwaar Afrikaans accent naar buiten gekomen, ‘dat als je hem wilt arresteren, je dat in zijn eigen taal moet doen.’

De Engelse officier zweeg. Zeker verstrikt in het reglement dat hij uit zijn hoofd heeft moeten leren, had Pieter gedacht. Nu het erop aankwam, stond hij met zijn mond vol tanden.

‘U woont in het Albanie-district in de Kaapkolonie, meneer De Witt, en als zodanig moet u zich onderwerpen aan de wetten van de regering van Hare Majesteit koningin Victoria.’

Pieter draaide zich half om en richtte zich tot de Engelse officier, in het Engels, zodat de man zou beseffen dat hij niet te maken had met een boerenpummel die slechts één taal machtig was. ‘Ik heb geen trouw gezworen aan jullie koningin.’

‘Misschien niet, maar u bent een inwoner van haar koninkrijk en als zodanig onderworpen aan de wetten die haar regering uitvaardigt, en volgens die wetten is jagen zonder vergunning uitdrukkelijk verboden.’

De Engelsman had diep ademgehaald en vervolgde toen: ‘U bent al twee keer gewaarschuwd en weer vrijgelaten en toch, ondanks onze toegeeflijkheid, of misschien wel juist daardoor, blijft u jagen zonder vergunning.’

Tóén begon Pieter te praten. Met een rechte rug. In het Afrikaans. ‘De enige baas op deze boerderij, Engelsman, is God... en als ik het goed begrepen heb, heeft Hij de mens heerschappij over alle dieren op aarde gegeven. Dat is de enige vergunning die ik nodig heb.’

De twee officieren keken elkaar achter zijn rug aan. ‘Hij zegt,’ vertaalde de overloper, ‘dat hij alleen verantwoording aflegt tegenover God, die de mens vergunning heeft gegeven om te jagen.’

‘Ik hoopte dat hij uit zichzelf rustig zou meekomen,’ antwoordde de Engelse officier, ‘maar als hij het zó wil spelen...’

Pieter hoorde de olopende woede in de stem van de man, de naderende beweging... Bliksemsnel had hij zich omgedraaid en de

officier zijn geweer uit de handen gegrist. Hij kwam half overeind en haalde flink uit. De kolf van het geweer raakte de officier vol op zijn mond en Pieter hoorde zijn lip openscheuren.

De officier ging onderuit, met zijn mond vol bloed. Opeens leek hij niet meer zo zeker van zichzelf.

Maar Pieters vroegere kennis had het hoofd koel gehouden. Hij had Pieter recht in het vizier – en Pieter, nu overeind, had het geweer van de Engelsman ook geheven.

Daar stonden de twee mannen, hun geweren op elkaar gericht, en geen van beiden was bereid om toe te geven.

De Engelse officier spugde het bloed uit en probeerde zijn mond schoon te vege.

‘Doe dat nou maar niet,’ had de koelbloedige officier tegen Pieter gezegd.

Pieter had hem eerst alleen maar aangestaard, niet in staat om de juiste woorden te vinden. Toen antwoordde hij: ‘Je weet dat ze niet zullen stoppen voor we allemaal hun slaven zijn.’

De officier had hier al vaak over nagedacht, en antwoordde niet minder ferm: ‘Vóór de Engelsen waren het de Hollanders... en ná de Engelsen komt er weer iemand anders. Mensen zoals jij en ik, Pieter, zullen altijd slaven blijven.’

Pieter had hem eerst geen antwoord willen geven, maar toen kon hij zich toch niet langer bedwingen. ‘Jij misschien. Ik? Nooit.’

En nu stond hij weer bij een vuurtje, weer met een haas, en weer was er een Engelsman die als uit het niets kwam opdagen.

‘Kom dichterbij,’ beval Pieter, ‘zodat ik je kan zien.’

‘Niet schieten. Ik kom in de naam van God!’

Pieter tuurde naar de struiken, zijn geweer nog steeds in de aanslag, zijn vinger aan de trekker.

De man die met opgeheven handen uit de struiken tevoorschijn kwam, was mager, met een keurig verzorgde baard – ook al was er in de wijde omtrek geen zeep te bekennen. Hij kwam de struiken uit als Mozes met zijn staf. Over zijn schouders hingen twee leren tassen. Zijn hoed was ook van leer, maar anders dan die van Pieter had de zijne een aangenaam brede rand, die zijn gezicht en zijn tere Europese huid beschermde tegen de brandende Afrikaanse zon.

‘Dat is dichtbij genoeg.’

De man bleef bewegen. Óf hij begreep Pieter niet, óf hij was oliedom.

‘Ik zei: staan blijven, vriend! Ik kan een mus op vijftig passen afstand neerleggen, en jij bent honderd keer groter en veertig passen dichterbij.’

De man begon iets te zeggen in verhaspeld Afrikaans. Pieter raakte onmiddellijk geïrriteerd. Als die vent Afrikaans sprak en verstond, betekende dat dat hij al langer in het land was. Lang genoeg om zich allerlei ideeën in het hoofd te halen en anderen heel wat overlast en ergernis te bezorgen.

‘Wat moet je?’

De man kwam nog een paar stappen dichterbij.

‘Rustig...! Rustig...!’ Waarom moest hij zo dichtbij komen?

‘Ik heb mijn paard in het drijfzand langs de rivier verloren,’ zei de man, nu weer in het Engels.

Pieter liet zijn geweer een klein stukje zakken. ‘Ongelooflijk. Alleen een verrekte Engelsman is dom genoeg om zijn paard het drijfzand in te leiden.’

De Engelsman keek hem fronsend aan, en haalde niet-begrijpend zijn schouders op.

‘Ben je alleen?’ vroeg Pieter, nu wat langzamer.

‘Afgezien van onze Heer ben ik alleen, ja.’

Pieter keek achter de magere man. Hij wilde er zeker van zijn dat er zich niemand anders tussen de struiken schuilhield.

Toen hij zichzelf daarvan verzekerd had, beduidde hij de Engelsman om dichterbij te komen. En toen pas liet hij langzaam zijn geweer zakken.

Pieter begon de man uit te horen, en was verbaasd om te horen dat hij uit Grahamstad kwam. ‘Wat heb je hier in het bosveld te zoeken?’

‘Ik ben verbonden aan de London Missionary Society.’

‘Zendeling?’

‘Ja.’

Het begon tot Pieter door te dringen wat voor vlees hij in de kuip had. Hij ontspande.